

HRVATSKA

Korupcija u medijima (4)

Neovisna Makarska kronika izdržala 15 godina, u Dubrovniku Franković medijima Orsata Zovka uskratio novac

Piše: **Saša Paparella** - 12.07.2021

Lokalni mediji iznimno su važni za svako demokratsko društvo i nužno je zakonski definirati nove modele za njihovo nesmetano funkcioniranje i financiranje, zaključeno je na panelu **Lokalni mediji građanima, a ne šerifima**, održanom sredinom svibnja u Zagrebu. "Model koji postoji nije dobar, nego je isključivo u rukama lokalnih moćnika", upozorila je predsjednica **Sindikata**

novinara Hrvatske Maja Sever, naglasivši kako su "*pritisци na novinare i neovisne najjači u lokalnim sredinama*".

Zasad ne postoje jasni kriteriji podjele novca kojim lokalne vlasti pomažu medije na svom teritoriju i često se ta mrkva pretvori u batinu, pa njome ti lokalni šerifi discipliniraju neposlušne novinare. Neki su mediji popustili, a drugi bogme nisu.

Makarske vlasti financirale nelojalnu konkurenciju Kronicici

Krajem 2002. novinar **Andželko Erceg**, koji je prethodno napustio uspješnu uredničku karijeru u Zagrebu i vratio se u rodnu Makarsku, odlučio je pokrenuti **Makarsku kroniku**, lokalni tjednik temeljen na čvrstim postulatima struke. Takav stav nije se međutim svidio lokalnim vlastima, koje su njegovim novinama uskratile bilo kakvu financijsku pomoć. Ni to nije bilo dovoljno, nego su počele obilato financirati konkurenciju, svoj vlastiti tjednik **Makarsko primorje**. Tako su lokalne vlasti ne samo proračunskim novcem stvarale nelojalnu konkurenciju domaćem medijskom poduzetniku, koji puni taj proračun, nego je i tjednik čiji je izdavač bio Grad Makarska izlazio utorkom, baš kao i Makarska kronika. Uz to, gradska je novina na kioscima koštala upola manje od Kronicke, svega pet kuna, a ponekad se dijelila i besplatno.

"U Makarskoj je s jedne strane postojala Kronika, neovisni medij čiji je postulat uvijek bio novinarski profesionalizam, tako da nam ni gradske niti županijske vlasti nikad nisu financijski pomagale. Dapače, tijekom našeg postojanja Grad Makarska je iz proračuna financirao svoje režimsko gradsko glasilo koje je imalo zadatak financijski nas upropastiti i diskreditirati kao novinu. Taj kontrolirani medij, politički pamflet gradske vlasti, nije se bavio novinarstvom, već su se preko njega provodili nalozi. Jedan od njihovih glavnih ciljeva je bio 'smanjiti štetu' koju je po lokalne šerife radila Kronika", ispričala nam je **Maja Erceg**, koja je nakon prerane smrti svog supruga Anđelka 2008. preuzela brigu o novinama. I Maja je u Zagrebu prekinula uspješnu menadžersku karijeru i vratila se doma.

"Financirati izdavanje lokalnog neovisnog tjednika na način na koji smo to mi radili bio je zaista podvig. Veliki oglašivači nisu imali sluha za oglašavanje u lokalnoj sredini, mislim da nisu nikada niti prepoznali važnost lokalnih medija u kojem nema zabranjenih tema. Oglašivači u Kronicici bili su gotovo isključivo lokalne tvrtke i obrtnici. Mnoge lokalne tvrtke, naši potencijalni oglašivači, nisu se oglašavale zato jer smo o njima pisali u negativnom kontekstu, pa su zatvorili sve 'špine' prema nama. Iako nas je nekoliko vladajućih garnitura na sve načine pokušalo neutralizirati ili marginalizirati, mislim da smo uspjeli sačuvati reputaciju neovisnog i profesionalnog medija kojem čitatelji vjeruju, a to nam je uvijek bilo najvažnije. Nismo čak imali niti pravo na pristup informacijama, novinare Kronicke jedno vrijeme se nije pozivalo na presice gradske uprave, za

razliku od novinara bliskih gradskoj vlasti“, opisala nam je Maja Erceg kako je teško odupirati se pritiscima vlasti u maloj sredini.

Deset godina vodila je Makarsku kroniku, a onda ju je 2018. prodala **Slobodnoj Dalmaciji**, u kojoj sada izlazi, doduše ne više kao samostalna novina, već kao tjedni prilog.

“Prodali smo Kroniku jer više nismo imali niti financijskih mogućnosti niti snage nastaviti – nismo mogli naći suradnike, bilo je sve manje onih koji su bili spremni raditi novinarski posao uz mala primanja i u maloj sredini. Troškovi su bili veliki, prodaja je počela padati, internet je učinio svoje i nismo više bili zadovoljni niti kvalitetom. Naša je uređivačka politika uvijek je bila proizvoditi vlastitu 'robu', bez preuzimanja tuđeg sadržaja. A za to je trebalo imati mrežu dopisnika, novinara, fotoreportera, za što mi više nismo imali niti snage niti sredstava. Zbog krize se smanjio i broj oglasa tako da smo nakon 15 godina jednostavno došli do kraja. Nismo željeli ugasiti novinu i tražili smo načina da novina nastavi izlaziti. Slobodna Dalmacija je bila logičan izbor, iskazali su interes za preuzimanje Kronike, oni su bili spremni nastaviti izdavati novinu i zaposliti naše ljude i zato smo im odlučili prodati Makarsku kroniku. Eto Kronika se nije ugasila, iako je ona danas nešto sasvim drugo u odnosu na onu novinu koju smo mi izdavali“, kaže Maja.

Mediji nikako ne smiju trgovati s akterima političke vlasti

Izdavač Makarske kronike godinama je bila njena tvrtka **Kronika d.o.o.** Za razliku od većine drugih izdavača u sličnim situacijama, Maja je zadržala svoju tvrtku, znajući da time preuzima i sve sudske sporove, kojih se elegantno mogla riješiti odlaskom u stečaj. No, i ovog puta principi su bili jači.

*“Zadržala sam svoju tvrtku Kronika d.o.o. koja se bavi marketingom i prodajom oglasnog prostora, među ostalim i za Makarsku kroniku. Da, bili smo svjesni da smo nastavljajući s firmom zadržali i četiri sudska spora, koliko ih je bilo u trenutku kad smo prestali izdavati Makarsku kroniku, te još jedan kazneni predmet protiv mene osobno u kojem je tužitelj bio načelnik Općine Baška Voda **Joško Roščić**. Neki su sporovi u međuvremenu završeni u našu korist, ja sam dobila i spor u kaznenom predmetu, a dio sporova još traje. Tijekom godina imali smo na desetke tužbi zbog našeg pisanja. Puno sporova smo izgubili i to nas je poprilično koštalo, a neki od njih su nas na kraju i financijski dotukli. Imali smo i bizarni slučaj u kojem nam je tužitelj sjeo na račun temeljem nepravomoćne presude i naplatio se“, opisuje naša sugovornica na koje se sve nezakonite načine pogoduje onima koji tuže medije.*

Možda bi stvari drugačije završile da su lokalne vlasti pokazale malo više razumijevanja za novinare koji im ne povlađuju. Kako promijeniti sadašnji model, koji je često sveden na korumpiranje medija? *“Mediji nikako ne smiju trgovati s akterima političke vlasti niti s interesnim*

skupinama. Ukoliko se to dogodi, to više nije novinarstvo nego plaćeni oglasi. Financijska podrška da, ali preuzimanje kontrole nad sadržajem od strane politike – ne. Ni pod koju cijenu. Treba razviti partnerski odnos između lokalne samouprave i medija, od oglašavanja usluga, raznih natječaja i javnih poziva, do korištenja medija za plasman servisnih informacija uz određenu financijsku naknadu. Međutim, uvijek se postavlja isto pitanje – da li oni koji o tome odlučuju žele da lokalni medij nastavi izlaziti, ili rade sve kako bi ga onemogućili u radu”, zaključuje Mara Erceg.

Dubrovnik, grad s rekordnih 20 medija

Otkako je Kronika svedena na prilog Slobodne Dalmacije, upisnik **Agencije za elektroničke medije (AEM)** u Makarskoj navodi samo dva lokalna medija – radio RMR i portal Makarska danas. Tjednik Makarsko primorje, nakon što je odigrao svoju ulogu u pacificiranju Kronike, danas je samo portal gradskih vlasti.

Zato u jednom drugom dalmatinskom gradu, Dubrovniku, na svega 40-ak tisuća stanovnika egzistira čak 20 medija. Tu upisnik AEM-a navodi dvije televizije, tri radija i 11 portala, kojima treba dodati dva tjednika (**Dubrovački vjesnik i Du list**) te još dva besplatna tjednika (**Glas Grada i Dubrovački dnevnik**). Osoba vjerojatno najbolje upućena u lokalne medijske prilike na jugu Hrvatske je **Mato Brautović**, redoviti profesor na Odjelu za komunikologiju **Sveučilišta u Dubrovniku**, gdje je nositelj niza medijskih predmeta. Brautović je u nedavnom intervjuu Dubrovačkom dnevniku rekao da je *“apsurd što politika daje novac medijima i blokira im nepristranost, a to nije njihov novac, nego je riječ o javnom novcu”*. No postoji li neki model, po kojem bi lokalna vlast mogla dati da novac medijima na transparentan način, bez ucjenjivanja i miješanja u uređivačku politiku?

“Naravno da postoji model. Primjerice, građani bi mogli na nekoj e-platформи odlučivati o raspodjeli novaca medijima. Dakle, grad raspiše natječaj za sva sredstva iz proračuna te proračuna svojih poduzeća i institucija, koji ide medijima, a onda građani putem sustava e-građani ili slično odlučuju koji će mediji biti financirani i u kojem postotku. Osim toga, po uzoru na SAD i kod nas treba zabraniti da se vlast oglašava, iako je takvo oglašavanje i sastavni dio prakse EU. Svaki njihov projekt sadrži dio o obveznoj vidljivosti, što u praksi znači oglašavanje u medijima. Mislim da bi se vlast trebala ‘oglašavati’ učinjenim, a ne oglasima i sponzoriranim sadržajem”, kaže Brautović.

Sadašnji model financiranja medija, pogotovo lokalnih, omogućava pritiske na medije, odnosno korupciju. Koliko su hrvatski mediji korumpirani?

*"Korupcija postoji na organizacijskom nivou – medija, ali i na nivou pojedinca – novinara. U prvom slučaju vlasnici ili vodstva medijskih kuća zbog ekonomskih ili političkih razloga manipuliraju medijskom zbiljom. Mediji postaju pristrani, cenzuriraju ili izbjegavaju obraditi određene teme. Slično, novinari djeluju koruptivno zbog ekonomskih ili ideoloških razloga. No to nije hrvatski problem, već ga se može pronaći svugdje u svijetu. Također, podjednako korumpiraju velike kompanije, banke, lokalna i državna vlast. Kompanije to čine kroz oglašivačke ugovore, državna vlast kroz oslobođenja od PDV-a, fondove za pomoć medijima i novinarima i kroz javna poduzeća. Lokalne i regionalne vlasti utječu kroz direktne dotacije medijima ili ugovore za oglašavanje svojih poduzeća. Također, korupcija je jednako prisutna i u lokalnim i nacionalnim medijima. Prisjetimo se kako su nacionalni mediji izvještavali o **Ivi Sanader-u**, Agrokoru ili slično. Kad se spustimo na lokalnu razinu, vidimo slične obrasce ponašanja. Prije je situacija bila lošija u lokalnim medijima jer je financijska autonomija bila manja, ali danas je jednako loša i kod nacionalnih medija".*

Pitali smo profesora Brautovića i kakvo je stanje u Dubrovniku, pritišće li tko lokalne medije?

*"Tijekom prošle kampanje za lokalne izbore jedan od kandidata je prijetio lokalnoj televiziji da će je tužiti ako emitira emisiju u kojoj ga je drugi kandidat prozivao da je osuđen za zloupotrebu položaja, ali je nastupila rehabilitacija. Priča je izašla u javnost, a reagirao je i **HND**. Taj nam primjer pokazuje kako i slučajevima kad nema ekonomske ovisnosti lokalni političari mogu prijetnjom pokušati utjecati na medije", upozorava Brautović.*

Franković: "Zovko je tražio povećanje dotacija za DU TV"

Ima li u Dubrovniku i suprotnih slučajeva, da novinari reketare lokalne poduzetnike ili gradske vlasti? *"Baš smo nedavno u Dubrovniku imali jedan dobar, udžbenički primjer. Naime, gradonačelnik Dubrovnika **Mato Franković** je u medijima iznio slučaj u kojem je **Orsat Zovko**, vlasnik lokalne **Dubrovačke televizije (DUTV)** navodno tražio povećanje dotacija koje su za taj medij dolazile iz gradskog proračuna, ali i neke ustupke kod nekretninskih projekata. Kada je Franković to odbio, uslijedila je oštra kampanja tog medija protiv njega. Franković je podnio kaznenu prijavu protiv Zovka, ali DORH ju je odbacio", rekao nam je Brautović.*

Bio je to povod da nazovemo Orsata Zovka, pokretača nekoliko televizijskih kanala, u rasponu od dječjih **Orlando kids** i **OK Bambino pa do Fight Channela**. Zovko zadnjih godina živi u SAD-u.

"Svi moji dosadašnji projekti bili su vezani uz entertainment ili sport, pa je samim tim i doticaj s dnevnom politikom i moćnicima bio minimalan, sve do projekta Dubrovačke televizije. A sada je gradonačelnik Franković sve to nadoknadio sa svojim tužbama i pritiscima na mene i moju redakciju. Naši problemi s Frankovićem počeli su početkom 2020., s aferom Lokrum. Nakon

uvodnih priloga i sumnji u nezakonite radnje, novinari DUTV-a su došli do ugovora i video snimki koji su dokazali da se radilo o korupciji i kriminalu. U početku se gradonačelnik kleo u ravnatelja Lokruma, međutim taj je nakon evidentnih dokaza razriješen dužnosti i naravno nitko nije odgovarao, a najmanje gradonačelnik. Uslijedili su otvoreni pritisci na redakciju, a pogotovo na našeg novinara **Paska Tomaša** koji je prvi o tome pisao. Zaredale su potom i druge afere – primjerice, Franković je samo u prve tri godine mandata kreditima zadužio grad Dubrovnik za preko 270 milijuna kuna. S obzirom na broj stanovnika to je daleko veća zaduženost od Zagreba, a čija zaduženost ne silazi s naslovnica, izgleda da je ta informacija interesantna samo našim novinarima. Dok smo uredno informirali o aktivnostima gradskih ureda sve je bilo ok, ali kad smo počeli izvještavati o propustima gradske uprave, štetnim potezima i nemaru, e taj dio se nikako nije svidio gradonačelniku i početkom godine nam nije produžen ugovor za medijsko praćenje i prijenos gradskih sjednica. I našim sestrinskim medijima, **Radio Jugu i Dubrovačkom portalu**, također su preko noći uskraćeni ugovori za medijsko praćenje”, dodaje Orsat Zovko.

Vlasnik DUTV tvrdi kako gradonačelnik po vlastitom nahođenju, bez jasnih kriterija, određuje koji će medij i koliko financirati. "Mislim da su tri medija iz naše grupacije jedine crne ovce koje imaju probleme s gradskom upravom, a sve to zato jer im ne podilazimo. Jedino našim novinarima je otežana komunikacija s gradskim vlastima, s desetinama uzaludnih poziva i mailova bez odgovora. Ignoriranje i javni posprdni komentari na račun naših novinara omiljena su igra dubrovačkog gradonačelnika. Treba razmisliti o modelu koji neće dopuštati ovakav pritisak na lokalne medije. Jasno je da lokalni mediji ne mogu egzistirati bez pomoći lokalne samouprave, a ona u većini slučajeva uvjetuje pomoć i načinom izvještavanja i kontrolom informacija”, kaže Zovko.

Naglašava kako je za njegovu televiziju važna financijska pomoć Grada, jer time pune oko 30 posto budžeta, "da bi nam sada, nakon deset godina postojanja, Franković ukinuo te sredstva preko noći radi svojeg ega, jer umjesto hvalospjeva objavljujemo ii gradske afere, naravno pokrivenne dokazima. Za kaznu nam je Grad ne samo odbio produžiti ugovore, već ne želi isplatiti niti dug od prošle godine, na koji smo već i porez platili”.

Gradonačelnik je prvo tužio Dubrovačku televiziju, a potom i Paska Tomaša privatno. U siječnju 2021., Franković i Grad Dubrovnik su kod Novinarskog vijeća časti HND-a pokrenuli postupak protiv novinarku **Marije Njavro** zbog priloga **"Nova afera? Gradonačelnik prekršio zakone i Statut Grada, iz gradske uprave tvrde – sve je po zakonu"** objavljenog u rujnu 2020. na Dubrovačkoj televiziji i Dubrovačkom portalu. Prijavitelji tu navode kako su njena pitanja postavljena "sugestivno, tendenciozno i bez ograde", u čemu im je vijeće časti donekle dalo za pravo, međutim jednoglasno je zaključeno da nisu prekršena novinarska etička načela, jer su u prilogu i na portalu objavljena sva pitanja i odgovori.

"Na kraju je Franković i mene prijavio USKOK-u. Nakon samo jednog razgovora USKOK je odbacio optužbe, a on se sada skriva iza saborskog imuniteta kako bi izbjegao tužbu za svoje laži i klevete. Mislim da smo lokalni medij s najviše tužbi i prijava od strane jednog gradonačelnika. Nažalost, za razliku od nedavne reakcije HND-a u vezi odnosa premijera prema nacionalnim tv kućama, mi smo mali lokalni medij pa takva valjda mora biti i reakcija – mala ili nikakva. A nama je zaštita još potrebija, jer se nacionalni medij može i sam obraniti, a u našem slučaju osuđeni smo na šerifovanje Mata Frankovića, pa kako nam bude", zaključio je Zovko.

Nažalost, dubrovački gradonačelnik niti nakon skoro dva mjeseca nije odgovorio na naša pitanja o kontroverzama u vezi financiranja lokalnih medija.

Serijal članaka Korupcija u medijima napisan je uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije temeljem Programa ugovaranja novinarskih radova u elektroničkim publikacijama.

Saša Paparella

Rođen 1969. u Zagrebu, diplomirani politolog. Od 1992. do 1999. radio je u zagrebačkom dopisništvu Slobodne Dalmacije. Nakon toga, urednik je vanjske politike u dnevnom listu Republika (2000.), urednik u tjedniku Nacional (2000.-2002.), reporter u Poslovnom tjedniku (2002.-2005.), te reporter i istraživački novinar u dnevnom listu Business.hr (2005.- 2009.) i u Poslovnom dnevniku (2009. - 2020.). Sada je slobodni novinar. Sudjelovao je u projektima dokumentarnih filmova Gazda i Gazda-početak, redatelja Darija Juričana. U tjedniku Forum u srpnju 2012. objavio je tekst pod nazivom 'Državni prijatelj br. 1', dotad najpotpuniji prikaz karijere vodećeg hrvatskog poduzetnika Ivice Todorića (Agrokor). Temeljem tog teksta 2016. mu je Hrvatski centar za istraživačko novinarstvo i slobodu medija (HRCIN) objavio knjigu Gazda, koja je doživjela tri izdanja. Također je objavio i knjigu Gazda: početak, o Miroslavu Kutli.

